

РЕЗЮМЕ НА ДОКЛАДА

ОБЩЕСТВЕНИ НАГЛАСИ КЪМ МИГРАЦИЯТА В БЪЛГАРИЯ

Докладът е изработен по Дейност 2.4 от проекта.

НАЙ-ВАЖНОТО

Проучването показва общество с устойчиви и силно структурирани нагласи към бежанците и миграцията. Между 2024 и 2026 г. не настъпва цялостна промяна в отношението, но в редица конкретни измерения приемането става по-условно, изискванията към мигрантите се засилват, а възможностите за трайното им и равноправно включване в обществото срещат по-големи ограничения.

Тази динамика съвпада с нарастващата предпазливост и влошаването на отношението към имиграцията в Европа. Данните не дават основание наблюдаваните промени да бъдат приписани на отделни информационни кампании или проектни дейности. Голяма част от нагласите се запазват независимо от промените в информационната среда, а по-вероятната рамка за тяхното формиране и развитие е по-широкият обществен и международен контекст – миграционните процеси, войните и кризите, политическият дебат и усещането за сигурност.

В такава среда възможностите на комуникационните дейности трябва да се оценяват реалистично. Те могат да подобряват информираността, да коригират конкретни заблуди и да достигат до колебаещите се групи, но трудно могат сами да променят дълбоко установени убеждения в кратък период. Значението им е преди всичко в дългосрочното усилие за по-добро разбиране на миграцията, разграничаване на фактите от устойчивите представи и предразсъдъци и създаване на основа за по-информиран и балансиран обществен разговор. Поради това промяната в общите нагласи на

населението не следва сама по себе си да служи като критерий за успех или неуспех на отделен проект или информационна кампания.

КОНТЕКСТ

Между 2024 и 2026 г. отношението към миграцията в Европа се развива в среда на засилваща се предпазливост. След продължителен период на подобряване на нагласите към имиграцията европейските данни вече показват отстъпление, а през 2026 г. отрицателното отношение към имиграцията от държави извън ЕС преобладава над положителното. В България това се проявява и в отношението към правата: значението на собствените граждански права нараства, докато делът на хората, за които правата на бежанците изобщо не са важни, се увеличава от 8% на 13%. Останалите ценностни нагласи са сравнително устойчиви, което показва, че промяната е специфична по-скоро за отношението към бежанците, отколкото част от обща ценностна промяна.

По-негативното отношение към правата на бежанците не се развива на фона на влошаващи се оценки за състоянието на страната. Напротив, през 2026 г. средните оценки са по-високи и в четирите изследвани области – икономика, социална система и услуги, образование и здравеопазване.

РАЗБИРАНЕ ЗА „БЕЖАНЕЦ“

Повечето хора продължават правилно да свързват понятието „бежанец“ с бягство от конфликт, насилие или преследване. Това разбиране обаче отслабва, а

бежанецът по-често се свързва с търсенето на по-добри икономически възможности. Разграничението между нуждата от закрила и икономическата миграция се размива. Наред с това остава широко разпространено свързването на бежанците с нерегламентираното влизане в страната. Убедението, че голяма част от пристигащите не са действително нуждаещи се от закрила, а идват по икономически причини или заради социалните услуги, остава устойчиво. Същевременно административните данни показват спад на търсещите закрила и на миграционния натиск спрямо предходната година.

ОТНОШЕНИЕ КЪМ БЕЖАНЦИТЕ И ИМИГРАНТИТЕ

На най-общо равнище отношението остава устойчиво, но се променят отделни измерения на приемането. Бежанците предизвикват едновременно съчувствие и загриженост, недоверие и страх, докато отношението към останалите имигранти е по-често неутрално. Различията по образование и местоживееене се задълбочават: София се откроява като по-приемаща среда, а малките градове се доближават до селата по отрицателните нагласи към бежанците. Това показва, че устойчивата обща картина прикрива съществено разслояване в обществото. По-негативните възприятия по отношение на бежанците са концентрирани почти изцяло сред хората без висше образование. При останалите имигрантите се наблюдава различна тенденция: в София положителните нагласи отслабват за сметка на неутралните, докато в селата отношението се подобрява. Различия има и по възраст: по-младите са по-положително настроени към имигрантите, отколкото към бежанците, а хората на средна възраст имат по-добро отношение към бежанците.

ИНФОРМИРАНост И ИНФОРМАЦИОННА СРЕДА

Между двете проектни вълни по-ясната промяна е не толкова в заявената информираност, колкото в информационната среда, в която се формират нагласите. Данните показват, че социалните мрежи заемат все по-голямо място като източник на информация (35% → 43%), докато традиционните медии запазват все още значима, но все по-отслабваща позиция от гледна точка на доверието (54% → 45% дял на доверяващите се).

За наличието на тенденция към „затихване“ на традиционните медии, в които водещи са телевизиите, говорят и данните от глобалното изследване на IPSOS,

където стойностите за обхвата и степента на доверие са дори и по-ниски от регистрираните на България, при това още през 2024 г. Може да се предполага, че в близките години картината в България ще се доближи значително до тази в развитите държави от ЕС, като този тренд следва да бъде съобразен при планирането на бъдещите комуникационни дейности – намаляване на дела на телевизиите и радиото, спиране на информирането чрез печата, увеличаване на процентите на социалните мрежи и събитията в информационния микс.

ЛИЧЕН КОНТАКТ

Личният контакт с бежанци остава непроменен – 24% от населението и в двете вълни. Подкрепящите бежанци са значително по-отворени към социална близост, права и споделена отговорност за интеграцията и поставят по-слабо условието за икономическа самостоятелност. Това обаче не премахва представите за заплахата на национално равнище – дори сред хората с личен контакт и подкрепящите бежанци те остават широко разпространени. Личното приемане и опасенията за последиците за страната могат да съществуват едновременно. Най-често контакт имат хората в активна възраст, а най-рядко най-възрастните. Най-силна остава връзката с реално оказаната помощ: хората с пряк досег много по-често са подкрепяли бежанци. Оказалите подкрепа също по-често очакват успешна интеграция и положителен принос за страната.

ПРИЕМАНЕ И СОЦИАЛНА ДИСТАНЦИЯ

Между 2024 и 2026 г. намалява готовността за приемане на бежанци: делът на хората, които биха приели в България хора, бягащи от война, конфликт, насилие или преследване, спада от 62% на 53%, докато отношението към трудовата миграция практически не се променя. Това показва не общо отдръпване от всички чужденци, а по-специфично ограничаване на готовността за прием на бежанци.

В личните отношения пълното отхвърляне не се разширява, но приемането става по-ограничено. Делът на хората, които не биха приели бежанец в нито една социална роля, остава 39%, но нараства групата, готова да го приеме само в една или няколко роли. При най-ограниченото приемане на преден план излизат функционални отношения като това бежанецът да бъде лекар, докато по-близките и равнопоставени връзки остават по-трудно приемливи. Същевременно най-

приемащата група става още по-положително настроена, което засилва раздалечаването на позициите.

Идеалният бежанец през 2026 г. се самоиздържа, приема местния начин на живот, има професионални умения, говори български и е добре образован. Християнската религия има значение за 46%, а бялата кожа – за 32% от населението.

ЗАКРИЛА И КОНТРОЛ

Най-силната промяна е свързана с отхвърлянето на безусловния прием. Засилва се несъгласието, че всеки бежанец, потърсил международна закрила, трябва да бъде приет - 65% през 2026 г. спрямо 56% през 2024 г. Успоредно с това се увеличава подкрепата за пълно затваряне на границите. Това не означава отказ от самия принцип на закрила – повече от половината от отхвърлящите безусловния прием все пак биха приели бежанец в личното си обкръжение. По-скоро се утвърждава нагласа за селективен и контролиран прием, а не за автоматично предоставяне на закрила. Подкрепата за задържане в приемни центрове до решение също се засилва и не е ограничена само до хората с отрицателно отношение. Отказът от безусловен прием вече е широко разпространен и не се ограничава до определени групи по образование, доход или местоживее. Дори сред оказалите реална подкрепа тази позиция преобладава над одобрението. Подкрепата за затваряне на границите е по-ниска в София, но извън това се различава по-слабо между социалните групи в сравнение с останалите нагласи.

ПРАВА, ПОДКРЕПА И ДОСТЪП ДО РЕСУРСИ

Българите продължават широко да приемат достъпа на бежанците до образование, здравеопазване и пазара на труда, но все по-често смятат, че трябва да бъде ограничен, а не пълен. При пазара на труда ограниченият достъп вече получава по-голяма подкрепа от пълния. Още по-ясна е границата при трайното установяване: подкрепата за пълен достъп до постоянно пребиваване и гражданство намалява, а делът на хората, които изцяло го отхвърлят, почти се удвоява – от 14% на 24%.

Помощта за бежанците остава приемлива, когато е конкретна и непосредствена. Подслонът, храната и езиковото обучение продължават да получават широка подкрепа, включително сред хората с голяма социална

дистанция към бежанците. Финансовата помощ е единствената форма, която мнозинството отхвърля. Така през 2026 г. се очертава ясно разграничение между готовността да се помогне на човек в нужда и готовността той да бъде приет като трайна и равнопоставена част от обществото.

СТРАХОВЕ И ЗАПЛАХИ

Бежанците продължават да се възприемат като заплаха. Най-разпространени остават опасенията, свързани със сигурността, престъпността и културните различия. Повечето отделни страхове не нарастват съществено, но негативните представи все по-често се натрупват. Засилва се убеждението, че различният менталитет и религия затрудняват пълната интеграция. Имиграцията все по-категорично се разглежда като проблем за страната, докато групата, която вижда едновременно рискове и възможности, се свива. Промяната идва главно от отслабването на тази междинна позиция, а не от изчезване на малката положително настроена група. Нараства и страхът от загуба на работни места, като той не е най-силен сред работещите или безработните, а сред пенсионерите. В селата изпъкват опасенията от болести и чужди религиозни и културни вярвания, докато в малките градове по-силно е притеснението за заетостта. Дори сред хората с личен контакт и оказалите подкрепа се разширява съчетаването на различни представи за заплаха.

МИГРАЦИОННА ПОЛИТИКА

Оценката за държавната политика остава устойчива, като преобладава мнението, че тя е твърде снизходителна (54% през 2026 г.). Запазва се и широко разпространеното убеждение, че повечето имигранти пребивават незаконно в България. Няма съществена промяна и в предпочитаното отношение към незаконно пребиваващите – най-често се подкрепя настаняване в приемни центрове, следвано от арест и едва след това от включване в процедура за закрила.

Подкрепата за събиране на семействата продължава да намалява, като промяната е към по-категорично отхвърляне. По-голям дял хора, одобряващи тази възможност, има само сред родителите.

Намалява делът на смятащите, че броят приети бежанци е прекалено голям, но нараства неопределеността, тъй като оценката на политиката минава през призмата на по-широка представа за контрола, процедурите и условията за прием, а не само за броя на пристигащите.

ИНТЕГРАЦИЯ

Интеграцията се приема като споделена отговорност, но на практика се очаква преди всичко усилие от мигрантите. 59% смятат, че отговорност носят и имигрантите, и приемащото общество, но България остава под европейското равнище по този показател. Самата интеграция продължава да се оценява предимно като неуспешна, особено при бежанците; лекото подобрене между двете вълни не е достатъчно, за да се говори за сигурна промяна.

Представата за успешна интеграция е основана на икономически принос и адаптация: плащане на данъци, владение на български език, образование и квалификация, приемане на местните ценности. Изискването за икономически принос става още по-категорично – плащането на данъци е „много важно“ за 75% срещу 64% през 2024 г. Гражданството, обратно, остава най-маловажният фактор. В съчетание с нарастващото ограничаване на достъпа до гражданство това очертава модел на интеграция, основан повече на участие, самоиздръжка и адаптация, отколкото на пълноправно членство в обществото.

ОБОБЩЕНИЕ

Най-важният резултат от сравнението между 2024 и 2026 г. е устойчивостта на основната структура на нагласите. Общото отношение към бежанците и имигрантите, социалното ядро на пълно отхвърляне, оценката на миграционната политика и редица страхове и представи практически не се променят. Там, където има статистически потвърдена промяна, тя не е случайна:

различни показатели се движат към по-условно приемане, по-ограничени права и по-категорични изисквания към бежанците и мигрантите.

Същевременно промените в информационната среда не са последвани от съпоставима промяна на обществените нагласи. Социалните медии увеличават ролята си, доверието в медиите намалява, а осведомеността остава практически непроменена. Самата оценка за медийното отразяване е тясно свързана с предварителното отношение към миграцията. Това показва общество с вече силно структурирани позиции, в което новата информация се възприема през съществуващите нагласи.

Данните не дават основание наблюдаваната динамика да бъде приписана на отделни информационни кампании или проектни дейности. Посоката на част от промените съвпада с по-широкото влошаване на отношението към имиграцията в Европа, докато голяма част от нагласите остават устойчиви независимо от промените в информационната среда. Това насочва към по-широкия обществен и международен контекст – миграционните процеси, войните и кризите, политическия дебат и усещането за сигурност – като по-вероятна рамка, в която се формират и променят тези нагласи.

Комуникационните дейности имат значение, но възможностите им за въздействие трябва да се оценяват реалистично. Те могат да подобряват информираността, да коригират конкретни заблуди и да работят с колебаещите се групи, но трудно могат сами да променят дълбоко установени обществени нагласи в кратък период. Поради това промяната в общите нагласи на населението не следва да се използва сама по себе си като критерий за успех или неуспех на отделен проект или информационна кампания.

Настоящият аналитичен материал е разработен в рамките на Проект „Толерантни заЕдно: информирано общество за законната миграция“, № BG65AMPR001-2.001-0012, договор 812108-48-10.07.2024, финансиран по ФУМИ 2021-2027. Цялата отговорност за съдържанието на материала се носи от фондация „Европейски институт“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че отразява официалното становище на ФУМИ и Управляващия орган.